

Til Kunnskapsdepartementet
postmottak@kd.dep.no

Oslo 18.3.2016

Høring – Forskrifter om rammeplan for femårige grunnskolelærerutdanninger

Samarbeidsforum for estetiske fag - SEF arbeider for å styrke de praktiske og estetiske fagene i opplæring og utdanning. SEF består av Kunst i skolen, Kunst og design i skolen og Musikk i Skolen og har rundt 15.000 medlemmer, herunder lærere, skoler, utdanningsinstitusjoner og aktivitetsgrupper.

I vår høringsuttalelse vil vi ha et særskilt fokus på forhold knyttet til grunnskolelærernes praktiske og estetiske kompetanse, samtidig som vi vurderer helheten i forslagene.

Vi ser av mandatet til rammeplanutvalget at både rapporten fra ekspertgruppe for kunst og kultur - *Det muliges kunst*, rapportene fra Følgegruppen for lærerutdanningsreformen og Ludvigsenutvalgets rapporter er blant de sentrale grunnlagsdokumentene. Felles for disse er vektleggingen av de praktiske og estetiske fagenes betydning i opplæringen, og bekymringen for at lærernes praktiske og estetiske kompetanse er svak.

Utredningene *Fremtidens skole* og *Det muliges kunst* legger vekt på at de praktiske og estetiske fagene må styrkes i fremtidens skole. Fra stadig flere aktører både i skolen og i næringslivet – og sist fra NHO på høringskonferansen om fremtidens skole - kommer det krav om slik styrking. Gang på gang har vi sett og hørt fra lærere og elever hvor viktig praktiske og estetiske prosjekter er for hele skolemiljøet. Med dyktige lærerkrefter har de praktiske og estetiske fagene muligheter til å favne alle elever i aktivitet og til å løfte et helt skolemiljø. Vi vil særlig understreke de praktiske og estetiske fagenes betydning når det kommer til utvikling av evne til kommunikasjon, samhandling, aktiv deltakelse og til skapende og utforskende virksomhet. Et annet aspekt knytter seg til at Norge vil mangle tusenvis av fagarbeidere i årene som kommer, og at en vesentlig inngang til å velge en praktisk yrkesvei går via de praktiske og estetiske fagene.

Samarbeidsforum for estetiske fag - SEF er bekymret for at grunnskolelærerutdanningene i stadig mindre grad bidrar til å utvikle lærernes praktiske og estetiske kompetanse. Særlig gjelder dette utdanningen rettet mot grunnskolens 1. – 7. trinn, der det er nødvendig at lærerne har særskilt kompetanse til å møte elevene i overgangen mellom barnehage og skole og ivareta og videreutvikle

kunnskaper og ferdigheter som er utviklet i barnehagen. Tradisjonelt har barnehagen vektlagt praktiske og estetiske uttrykk og aktiviteter, og møtt barnehagebarna med anerkjennelse og respekt for deres uttrykk og ferdigheter i eksempelvis musikk og dans, drama, tegning og maling. Med trinndifferensierte grunnskolelærerutdanninger bør det være rom for å vektlegge fag eller emner som differensieres mot spesifikke årstrinn – særlig mot begynneropplæringen. Vi vil hevde at det er nødvendig for *alle* lærere som skal undervise på trinn 1-7 i grunnskolen å ha en faglig beredskap for å kunne ivareta praktiske og estetiske fag, emner, arbeidsmåter og læreprosesser. Innsikten og kompetansen fra de praktiske og estetiske fagene representerer mange innganger til elevenes læring og bidrar derfor i stor grad til tilpasset opplæring i en inkluderende skole og til elevenes skolemotivasjon. I lys av dette vil dyktige lærere med praktisk og estetisk kompetanse være en styrke for hele læringsmiljøet.

Vi frykter at slik kompetanse vil svekkes ytterligere gjennom Kunnskapsdepartementets føring om prioritering av fordypningsfag i masterutdanningen. Føringsen vil over tid innebære en overvekt av masterutdanninger i norsk og matematikk, mens fagbredden – deriblant de praktiske og estetiske fagene – kun vil ivaretas ved enkelte store lærerutdanningsinstitusjoner. Dette vil i neste omgang ramme praksisfeltet og skolens samfunnsoppdrag dersom man ikke lykkes med å uteksaminere høyt kvalifiserte lærere i alle fag. Vi viser i den forbindelse til Følgegruppen for lærerutdanningsreformen sin 4. rapport fra 2014, der følgegruppen ber departementet om å vurdere nasjonale tiltak for å sikre at framtidig lærerbehov innenfor disse fagene blir dekket.

Slike tiltak kan departementet iverksette når forskriftene for femårige grunnskolelærerutdanninger skal fastsettes. Det er maktpåliggende at den mangeårige nedadgående spiralen med innskrenkelser og nedleggelse av praktiske og estetiske studietilbud i lærerutdanningene snus i den forestående grunnskolelærer- reformen. Med forslagene til forskrifter som nå foreligger, er det imidlertid lite som tyder på en slik snuoperasjon, eller at utdanningene vil sikre grunnskolelærerne kompetanse til å kunne ivareta praktiske og estetiske emner, arbeidsmåter og læringsprosesser.

I forslagene til forskrifter er det kun én læringsutbyttebeskrivelse – beskrevet som ferdighet - som peker i retning av slik kompetanse, og den er i tillegg lite spesifikk, og dessuten identisk utformet for GLU 1-7 og GLU 5-10:

Kandidaten kan på faglig grunnlag ta ansvar for å utvikle og lede inkluderende, kreative, trygge og helsefremmende læringsmiljøer der opplæringen tilpasses ulike elevers behov og fører til gode faglige, sosiale og estetiske læringsprosesser

Her må føringene, særlig for GLU 1-7, være mye tydeligere mht. hvilke praktiske og estetiske kunnskaper og ferdigheter kandidatene skal være i besittelse av. Vi viser i den forbindelse til de konkrete forslagene i resolusjonen fra Nasjonalt råd for lærerutdanning, der rammeplanutvalget oppfordres til å sikre at innsikten og kompetansen fra de praktiske og estetiske fagene blir ivaretatt på en tydelig og god måte i de femårige grunnskolelærerutdanningene (NRLU mai 2015):

Grunnskolelærerutdanning 1 – 7 skal profileres som en masterutdanning som gir særskilt kompetanse for begynneropplæring i skolen. God begynneropplæring må ha et solid og bredt faglig fundament og et mangfold av metodiske innfallsvinkler som kan møte barns ulike læreforutsetninger, interesser og innganger til læring.

Rammeplanutvalget må utrede hvordan innsikten og kompetansen fra de praktiske og estetiske fagene skal styrkes i lærerutdanningen. Dette kan skje på flere måter – ved at estetiske og praktiske læreprosesser gjøres til et selvstendig emne i utdanningen, ved at estetisk opplæring kan være et element i flere fag, eller ved at ett praktisk og estetisk fag gjøres obligatorisk i lærerutdanningen.

Nasjonalt råd for lærerutdanning (NRLU) har lenge hatt en velbegrunnet bekymring for at lærernes kompetanse i praktiske og estetiske fag er lav i grunnskolen, og for at disse fagene bygges ned i grunnskolelærerutdanningene. Statistisk sentralbyrås siste kartlegging (1) viser at det i flere av fagene er de nyutdannede lærerne som har lavest kompetanse. På de laveste trinnene har halvparten eller færre av lærerne i fagene Musikk, Mat og helse og Kunst og håndverk utdanning. Fravær av kompetanse utgjør en fare for kvaliteten på opplæringen. Følgegruppen for lærerutdanningsreformen har i flere av sine rapporter løftet frem utfordringene for de praktiske og estetiske fagene i grunnskolelærerutdanningene. I følgegruppens 4. rapport (2014) formuleres et klart råd til Kunnskapsdepartementet: «Når det gjelder de praktisk-estetiske fagene med få studenter, mener Følgegruppen at KD må vurdere nasjonale tiltak for å sikre at framtidig lærerbehov innenfor disse fagene blir dekket.» (2)

På denne bakgrunn ber NRLU KDs rammeplanutvalg om å se til at innsikten og kompetansen fra de praktiske og estetiske fagene blir ivaretatt på en tydelig og god måte i oppbyggingen av grunnskolelærerutdanning på masternivå.

- (1) SSB/ Lagerstrøm m.fl. (2014): *Kompetanseprofil i grunnskolen. Hovedresultater 2013/2014. Rapporter 2014/30*
- (2) Rapport nr. 4/2014 fra Følgegruppen for lærerutdanningsreformen, s.62

Vi slutter oss til forslagene i resolusjonen og ber departementet styrke grunnskolelærernes praktiske og estetiske kompetanse gjennom å sikre at estetiske og praktiske læreprosesser gjøres til et selvstendig emne i utdanningen og ved at estetisk opplæring inngår som et element i flere fag. I tillegg ønsker vi at ett praktisk og estetisk fag gjøres obligatorisk i GLU 1-7 for bedre å sikre bredden i lærernes faglige og didaktiske kompetanse og fagenes muligheter i masterfordypningen.

Øvrige kommentarer til høringsutkastene:

§2 Læringsutbytte

Generelt er læringsutbyttebeskrivelsene massive, tunge og kompakte, og hver enkelt av dem inneholder flere ulike kunnskaper og ferdigheter. Sammenligner vi med dagens forskrifter for grunnskolelærerutdanning, er disse betydelig bedre lesbare som følge av enklere og mer spesifikke læringsutbyttebeskrivelser. Vi vil anbefale en redigering som innebærer flere, men enklere læringsutbyttebeskrivelser for å gjøre forskriftene mer leservennlige.

I tillegg foreslår vi følgende læringsutbyttebeskrivelse i forskriften for GLU 1-7 for å sikre grunnskolelærernes praktiske og estetiske kompetanse:

FERDIGHET:

- *Kandidaten kan iverksette praktiske og estetiske undervisnings- og læreprosesser og tilrettelegge for praktisk og estetisk utfoldelse, opplevelse og erkjennelse*

Likestillingsperspektivet er totalt fraværende i læringsutbyttebeskrivelsene i begge forskriftsforslagene, til tross for at Norge har et av de mest kjønnsdelte arbeidsmarkedene i den vestlige verden, og norske skolelever fortsatt velger svært tradisjonelt når det kommer til yrkesvalg. Forskning viser også at selv om skolene gjennom opplæringsloven er pålagt å arbeide med likestilling, er dette allikevel et forsømt tema i opplæringen (NIFU-rapport 15-2010). Grunnskolelærere må ha kompetanse som både bidrar til bevissthet om kjønnsperspektiver og likestillingsproblematikk, og setter dem i stand til å undervise på måter som fremmer likestilling mellom kjønnene. Dette perspektivet kan ivaretas under punktet om generell kompetanse - f.eks. slik:

Kandidaten kan styrke internasjonale og flerkulturelle perspektiver ved skolens arbeid, stimulere til likestilling mellom kjønnene, demokratisk deltakelse og bærekraftig utvikling.

§3 Innhold og struktur

Profesjonsfaget fremstår som utydelig og utvannet og bidrar til en svekking av pedagogikkens plass i lærerutdanningene. Det er særlig føringene om at kunnskap om religion, livssyn og etikk skal utgjøre en modul tilsvarende 15 studiepoeng integrert i elevkunnskapsdelen av profesjonsfaget som bidrar til utyeliggjøring og utvanning av fagets innhold.

Pedagogikkfaget svekkes også gjennom føringene for masteroppgaven. Mens forskriftene generelt legger vekt på at grunnskolelærerutdanningene skal være integrerte, bidrar føringene for masteroppgaven til å splitte fag, fagdidaktikk og profesjonsfag/pedagogikk ved å fastslå at «Masteroppgaven i undervisningsfag skal ha solid forankring i fagdidaktikk og fag». Skal grunnskolelærerutdanningene gi lærerne som gruppe den kompetanse skolen trenger for å møte de sammensatte utfordringer vi står overfor i dagens og morgendagens skole, må masteroppgaven også kunne ha forankring i pedagogikkfaget.

Vi er bekymret for at pedagogikkens rolle som viktig leverandør av forskningsbasert kunnskap om og for skolen svekkes, med den konsekvens at lærerprofesjonen også svekkes. Vitenskapsfaget pedagogikk er en hovedleverandør av forskningsbasert og praksisnær kunnskap om læring og om barn og unges psykologiske behov for emosjonell varme og for å lære gjennom aktivt å utforske verden. Pedagogikkfagets dannelsingsdimensjon bærer dessuten i seg sentrale deler av verdigrunnet i lærergjerningen, og pedagogikk utgjør kjernen i lærerstudentenes utvikling av lærerprofesjonalitet.

Vi ønsker ikke betegnelsen «profesjonsfag» om pedagogikkfaget i og med at alle fagene i en lærerutdanning må betraktes som profesjonsfag. Faget bør hete pedagogikk og utgjøre 60 studiepoeng i grunnskolelærerutdanningene, og RLE bør ikke inngå i faget.

Praksis

For studenter med praktiske og estetiske fag i fagkretsen bør noe av praksisopplæringen vektlegge samarbeid mellom grunnskole og kulturskole. Føringene for slikt samarbeid er sterke, og kulturskolen omtales i dag som et ressurscenter for bl.a. grunnskolene i sine kommuner. For å ivareta dette samarbeidet og legge til rette for god faglig ressursutnyttelse på tvers av skoleslagene, bør 5 praksisdager kunne legges til kulturskolen, slik 5 praksisdager er foreslått lagt til barnehagen for å sikre god overgang fra barnehage til skole.

§4 Programplan og nasjonale retningslinjer

I beskrivelsen av hvordan fagovergripende temaer ivaretas i oppbygningen av programplaner bør arbeid med praktiske og estetiske uttrykk og læreprosesser inngå (jfr. siste avsnitt i §4 i GLU 1-7 og GLU 5-10):

. . . Dette gjelder blant annet arbeid med begynneropplæring, tilpasset opplæring, grunnleggende ferdigheter og kompetanser, bruk av IKT i arbeid med fag, samiske emner, det flerkulturelle og flerspråklige aspektet, praktiske og estetiske uttrykk og læreprosesser, profesjonsetikk og kunnskap om vold og seksuelle overgrep mot barn og unge.

Med hilsen
Samarbeidsforum for estetiske fag

Signe Kalsnes
styreleder